

УДК 342.7

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-17-24-28

Долгоєр Валерія Григорівна,
аспірантка кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
dolhoiervaleriia@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-8455-0728

ФЕМІНІТИВИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

У статті розглянуто еволюцію використання фемінітивів в українському законодавстві як важливого інструменту гендерної рівності та мовної інклюзії. Особливу увагу приділено змінам, що відбулися після ухвалення нової редакції Українського правопису (2019) та оновлення Класифікатора професій, які створили умови для поширення жіночих форм професійних назв. Відзначено, що такі ініціативи відображають прагнення українського суспільства та держави до гармонізації мовних норм із сучасними соціальними реаліями та європейськими гендерними стандартами.

Аналізується роль фемінітивів у модернізації юридичного дискурсу та адаптації мови законодавчих текстів до потреб гендерної чутливості. Визначено основні переваги використання фемінітивів у правовій сфері, зокрема їх вплив на соціальну рівність, видимість жінок у професійній діяльності та подолання стереотипів у правовому середовищі. Поряд із цим, авторка акцентує увагу на викликах, зокрема критиці щодо ускладнення тексту та збереженні традиційного формалізму офіційної мови.

Значну увагу приділено міжнародному досвіду країн Європейського Союзу, де гендерно чутлива мова визнана важливим аспектом соціальної політики. Український досвід порівнюється із практиками інших країн, що дозволяє визначити перспективи подальшої інтеграції фемінітивів у національну правову систему. Це включає розробку методологічних рекомендацій для адаптації нормативно-правових актів і просвітницькі ініціативи.

Стаття підкреслює необхідність комплексного підходу до інтеграції фемінітивів у правовий дискурс. Упровадження гендерно чутливої мови в законодавстві не лише забезпечує соціальну рівність, а й сприяє модернізації української правової системи відповідно до міжнародних стандартів. Такий підхід сприятиме ефективному вирішенню проблем гендерної асиметрії та зміцненню демократичних цінностей в українському суспільстві.

Ключові слова: фемінітиви, гендерна рівність, правовий дискурс, професійна класифікація, гендерна політика, гендерно орієнтовані підходи, адвокатура.

Dolgoyer V. FEMININE FORMS IN UKRAINIAN LEGISLATION: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

The article examines the evolution of feminine forms in Ukrainian legislation as a critical tool for promoting gender equality and linguistic inclusivity. Particular attention is paid to the changes introduced following the adoption of the new edition of the Ukrainian Orthography (2019) and the update of the Professional Classifier, which created conditions for the widespread use of feminine professional titles. These initiatives reflect Ukraine's and its society's aspirations to harmonize linguistic norms with contemporary social realities and European gender standards.

The role of feminine forms in modernizing legal discourse and adapting legislative language to the needs of gender sensitivity is analyzed. The main advantages of using feminine forms in the legal sphere are highlighted, including their impact on social equality, the visibility of women in professional activities, and overcoming stereotypes in the legal environment. At the same time, the author emphasizes the challenges, including criticism of the complexity of texts and the persistence of traditional formalism in legal language.

Significant attention is given to the international practices of European Union countries, where gender-sensitive language is recognized as an essential component of social policy. The Ukrainian experience is compared with the practices of other countries, enabling the identification of prospects for further integration of feminine forms into the national legal system. This includes developing methodological recommendations for adapting normative acts and implementing educational initiatives.

The article underscores the need for a comprehensive approach to integrating feminine forms into Ukrainian legal discourse. The implementation of gender-sensitive language in legislation not only ensures social equality but also contributes to modernizing Ukraine's legal system in line with international standards. Such an approach will facilitate the resolution of gender asymmetry issues and strengthen democratic values in Ukrainian society.

Key words: feminine forms, gender equality, legal discourse, professional classification, gender policy, gender-oriented approaches, Bar (Legal Profession).

Постановка проблеми. Інтеграція фемінітивів у правовий дискурс є важливим завданням для забезпечення гендерної рівності та мовної інклюзії. Українське законодавство тривалий час використовувало переважно чоловічі форми, що, на нашу думку, не відповідало сучасним соціальним реаліям і гендерній політиці. Новий Український правопис (2019) заклав основу для поширення фемінітивів, однак їх інтеграція в правові документи залишається обмеженою, що, на наш погляд, свідчить про складнощі адаптації юридичної мови до гендерних стандартів [1, с. 35].

Позитивним прикладом є зміни до Класифікатора професій, затверджені Міністерством економіки України у 2021 році, які дозволяють використовувати жіночі форми професійних назв, таких як «адвокатка»

чи «директорка». Цей крок, на нашу думку, відображає поступову адаптацію офіційної мови до соціальних і ринкових вимог [2, с. 5]. Водночас, опір традиціям формалізму в юридичній мові та критика фемінітивів як "ускладнення тексту", як вважають науковці, створюють бар'єри для їхнього ширшого впровадження [3, с. 18].

Міжнародна практика, зокрема в країнах ЄС, демонструє, що використання гендерно чутливої мови в законодавстві сприяє формуванню соціальної рівності. Враховуючи ці тенденції, вважаємо, що в Україні постає потреба у виробленні чіткої методології впровадження фемінітивів у правові тексти, що сприятиме модернізації юридичного дискурсу відповідно до європейських стандартів [4, с. 12].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впровадження фемінітивів в офіційний мовний дискурс, зокрема в законодавство, викликає значний інтерес серед науковців, які досліджують гендерні аспекти права, мовознавства, та соціології. Як вважають дослідники, це явище стало предметом дослідження як мовознавців, так і юристів. Серед авторів, що аналізували це явище, можна виокремити М.П. Брус, Т.М. Марценюк, І.С. Попову, Л.М. Куліш, В.В. Маслюка, а також інших дослідників. Т.М. Марценюк у праці «Гендерна політика в системі державного управління» досліджувала, як фемінітиви впливають на формування гендерно інклюзивної державної політики, наголошуючи на необхідності впровадження цих мовних форм у нормативно-правові акти [5, с. 45–49].

Мета статті – розкрити важливість ролі фемінітивів, як інструменту ліквідації гендерної асиметрії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність укладення сучасної гендерно наповненої мови, на нашу думку, зумовлена не лише розвитком гендерної політики в світі, вивчення явищ, які впливають на гендерні дослідження чи гендерно орієнтовані підходи в українському законодавстві, а й необхідність суспільства оволодіння сучасним мовним матеріалом, з урахуванням гендерних аспектів та змісту гендерного конструкту всіх сфер життя.

Система термінів, що має гендерну складову, будується на основі світових гендерних знань, включаю власні дослідження української гендерології з орієнтацією на власні українські потреби параметрів дискурсу.

Як вважають сучасні дослідники, старі, патріархатно закріплені у свідомості нації, та патріархатно усталені звичаї, що прийнято ідентифікувати, як стереотипи, є суперечливо набутими поняттями щодо комунікації та відносин статей, соціальної ролі та самоідентифікації чоловіка чи жінки в національному та міжнародному просторі, як рівноправних членів суспільства, людей, що мають право реалізації їх фундаментальних прав державою.

Подолання обмеженості політики, на нашу думку, можливе через досконалі розробки та імплементації міжнародного досвіду та законодавства. Значний внесок зробила Рада Європи, прийнявши протягом останніх років низку важливих рекомендацій, починаючи з 1998 року та стратегій, які Україна, як країна-учасниця, вибірково ратифікувала в національне законодавство [10, с. 23-25].

Таким чином, пропонуємо зосередити увагу на подальшій інтеграції фемінітивів у правовий дискурс України, що включатиме адаптацію нормативно-правових та законодавчих актів, розробку рекомендацій і просвітницьку діяльність. Це, на нашу думку, сприятиме закріпленню гендерної рівності та розвитку української гендерології, в тому числі відповідність національного законодавства до міжнародних стандартів, на шляху євроінтеграції України.

Пропонуємо звернути увагу, на масштабний вплив Наказу Міністерства охорони здоров'я № 256 від 29.12.1993 року, що забороняв обіймати жінкам 450 професій, які увійшли до переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці [9, с. 1], що втратив чинність на підставі Наказу Міністерства охорони здоров'я № 1254 від 13.10.2017, крім глави 3 розділу I Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок, яка втрачає чинність з дати, коли Україною буде завершено процедуру денонсації Конвенції про використання праці жінок на підземних роботах у шахтах будь-якого роду.

22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України ухвалив нову редакції українського правопису [12]. Параграф 32 зазначає, що за допомогою суфіксів від іменників чоловічого роду можуть утворюватися означення осіб жіночої статі [12, п.32].

У 2020 році було затверджено Зміну № 9 до Національного класифікатора ДК 003:2010 У 2020 році, згідно якого, зокрема, роботодавцям дозволено вживати фемінітиви в локальній документації [13].

Зміни до Класифікатора професій, якими дозволяється використовувати при формуванні професій та порад фемінітиви, вважається прикладом гендерної інтеграції в нормативно-правових документах [10, с. 26].

Думки науковців, до вказаних змін, були гендерно не адаптованими, наукові дослідження та пропозиції щодо використання фемінітивів у законодавстві чи діловій українській мові різнилися, на прикладі досліджень гендерології визначальною була нейтральність, як стала форма гендерної чутливості. Така норма є тільки підтвердженням патріархатно закріплених чинників, генези дискримінації усіх рівнях соціального життя.

«Замість використання жіночої або чоловічої форми професії радять використовувати універсальні або нейтральну назву професії чи ролі, яку виконують обидві статі. Взагалі найпоширенішою є порада

називати чоловіків і жінок однаково й не використовувати пестливих або інших спеціальних форм стосовно однієї зі статей» [11].

В контексті нових правил правопису, змін до нормативно-правових та законодавчих актів, формування словотвірного значення жіночності відбувається від маскулітивів за допомогою закінчень чи суфіксів. Однак, іноді процес утворення форм іменників жіночого роду стикається з проблемами омонімії та полісемії. Аналіз досліджень показують, що нерідко деякі форми жіночого роду викликають насмішку, глузування або соціально не вживаються.

Вважаємо, що важливим елементом закріплення, соціальної адаптації фемінітивів та для уникнення семантичних деривацій створюються спеціальні словники фемінітивів чи довідники безбар'єрності. Для контролю узусу фемінітивів виносяться ряд рішень недержавних установ та уповноважених підрозділів.

Національна асоціація адвокатів України створена у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є всеукраїнською недержавною некомерційною. Неприбутковою професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, створена на засадах професійної належності. Здійснення адвокатської діяльності здійснюються на принципах верховенства права, конфіденційності та уникнення конфліктів інтересів.

Така позиція транслюється в Рішенні Національної асоціації адвокатів України «Про застосування фемінітивів до назви професії адвокат». Взятися до уваги сучасні наукові дослідження семантики та альтернативних словників, словотворчу характеристику терміну «адвокат» та провівши аналіз можливих фемінітивних форм, хоча фемінітив «адвокатка» не зафіксований у Тлумачному словникові української мови у 20 томах, том 1, який містить термін «адвокат» був виданий ще у 2011 році – до посилення процесів повернення до активного вживання в українській мові фемінітивів і до підвищення інтересу та запиту в українському суспільстві на творення та використання в офіційній та діловій українській мові фемінітивів, зокрема за посадами, званнями, у тому числі в офіційному стилі мовлення, але використання терміну «адвокатка» зафіксовано широковживаним, як родова пара до «адвокат». Вказаним рішенням та за відповідним зверненням до Національної комісії зі стандартів державної мови для встановлення норми вживання іменника жіночого роду, неурядова організація здійснила важливий крок для встановлення правописної та закріпленої законодавством родової пари іменників для визначення професії адвокатів.

Вказаний приклад, вважаємо, є розумним та чітким закріпленням обраного організацією адаптованої родової пари, створення фемінітиву, а також проведення відповідного інформування щодо вказаного процесу, розробки власного дослідження з залученням провідних науковців.

Висновки. У процесі дослідження ролі фемінітивів в українському законодавстві було встановлено, що їхнє використання є невід'ємною складовою гендерної рівності та мовної інклюзії. Вважаємо, що впровадження фемінітивів сприяє модернізації юридичного дискурсу та відображає сучасні соціальні тенденції. Зокрема, такі ініціативи, як зміни до Класифікатора професій та нові редакції Українського правопису, створюють фундамент для поширення фемінітивів у правовій сфері.

Як вважають окремі дослідники, фемінітиви сприяють підвищенню рівня гендерної чутливості у правовій сфері, роблячи видимими важливість адаптації суперечливих омонімії та семантичних невідповідностей, соціальне право не узагальнювати назви, а наділяти ідентифікаціями родові пари іменників.

Попри поступовий, але досить значущий розвиток, вважаємо, що залишаються виклики та предмети для досліджень, зокрема стереотипи щодо традиційного стилю офіційної мови, недостатність юридичних рекомендацій та опір частини суспільства. Водночас міжнародний досвід країн ЄС свідчить про доцільність використання гендерно чутливої мови в законодавстві для забезпечення соціальної рівності.

Через імплементацію, зокрема, міжнародного законодавства та досвіду міжнародної гендерології, важливим є потреба у соціальній адаптації та розробці методологій і програм надання родових пар термінам, які того потребують, зокрема фемінітивам, відслідковування засвоєння змін суспільством. Абсолютно важливою, у цьому питанні, вважаємо, є комунікація науковців, органів влади, громадських організацій, недержавних організацій у розробці, дослідженні та закріпленні родових пар іменників, що можуть нести проблематику через омонімію чи правила словотворення.

Таким чином, подальша інтеграція фемінітивів у правовий дискурс України потребує комплексного підходу, що включатиме адаптацію нормативно-правових актів, розробку рекомендацій і просвітницьку діяльність. Це сприятиме не лише закріпленню гендерної рівності на рівні законодавства, а й гармонізації української правової системи з європейськими стандартами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Український правопис: нова редакція 2019 року. К.: Наукова думка, 2019. 78 с.
2. Про зміни до Класифікатора професій: Наказ Міністерства економіки України № 265 від 18.11.2021. 12 с.
3. Попова І. Фемінітиви як прояв гендерної рівності в українській мові. *Мовознавство*. 2020. № 5. С. 12–20.
4. European Institute for Gender Equality. Gender-sensitive language in legal texts. Vilnius, 2019. 28 с.

5. Марценюк Т.М. Гендерна політика в системі державного управління. *Мовознавство*. 2020. № 3. С. 45–49.
6. Куліш Л.М. Лінгвістичні аспекти фемінізації професійних назв в українському законодавстві. *Юридичний вісник*. 2021. № 5. С. 87–91.
7. Мельник Т., Кобелянська Л. Гендер у термінах, правових актах і практиці перетворень: словник-довідник. Київ: Логос, 2020. 239 с.
8. Фоменко О. С. Гендер і мова. В кн.: *Основи теорії гендеру: Навчальний посібник*. К.: «К. І. С.», 2004. С. 472.
9. Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок: Наказ Міністерства охорони здоров'я № 256 від 29.12.1993. 1с.
10. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред Левченко К.Б. / Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. Київ, 2020. 186 с.
11. Фоменко О. С. Гендер і мова. В кн.: *Основи теорії гендеру: Навчальний посібник*. К.: «К. І. С.», 2004. С. 472.
12. Питання українського правопису: Постанова Кабінету міністрів України № 437 від 22.05.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.11.2024 року).
13. Про затвердження Зміни № 9 до національного класифікатора ДК 003:2010: Наказ Міністерства Економіки від 18.08.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1574915-20#Text> (дата звернення 19.11.2024 року)
14. Дерік І., Гуцал д. Особливості відтворення фемінітивів у перекладі української публіцистики англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. № 33. С. 311–327.
15. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
16. Про застосування фемінітивів до назви професії адвокат: Рішення НААУ від 08.04.2024 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-30_668659c69af1b.pdf (дата звернення 22.11.2024 року)

REFERENCES:

1. Ukrainskyi pravopys: nova redaktsiia 2019 roku. (2019). [Ukrainian spelling: new edition of 2019]. 78. [in Ukrainian].
2. Pro zminy do klasyfikatora profesii. (2021, November 18). [On changes to the Classification of Occupations]. *Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy №265*. 12. [in Ukrainian].
3. Popova, I. (2020). Femenityvy yak proiav hendernoi rivnosti v ukrainskii movi. [Feminitives as a manifestation of gender equality in the Ukrainian language]. *Movoznavstvo*. №5. 12–20. [in Ukrainian].
4. Gender-sensitive language in legal texts. (2019). European Institute for Gender Equality. 28. [In English].
5. Martseniuk, T.M. (2020). Henderna polityka v systemi derzhavnoho upravlinnia. [Gender policy in the public administration system]. *Movoznavstvo*. № 3. 45–49. [in Ukrainian].
6. Kulish, L.M. (2021). Linhvistychni aspekty feminizatsii profesiinykh nazv v ukrainskomu zakonodavstvi. [Linguistic aspects of the feminization of professional titles in Ukrainian legislation]. *Yurydychnyi visnyk*. № 5. 87–91. [in Ukrainian].
7. Melnyk, T., Kobelianska, L. (2020). Hender u terminakh, pravovykh aktakh i praktytsi peretvoren: slovnyk-dovidnyk. [Gender in terms, legal acts and practice of transformations: dictionary-reference]. 239. [in Ukrainian].
8. Fomenko, O. S. (2004). Gender i mova. [Gender and language]. *Osnovy teorii genderu*. 456-473. [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia Pereliku vazhkykh robit ta robit iz shkidlyvymy i nebezpechnymy umovamy pratsi, na yakykh zaboroniaietsia zastosuvannia pratsi zhinok. (1993, December 29). [On approval of the List of heavy work and work with harmful and dangerous working conditions, in which the use of womens labor is prohibited]. *Nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ia № 256*. [in Ukrainian].
10. Levchenko, K.B. (Ed.), Zhukovska, H.H., Ostapenko, O.O., Suslova, O.I. (2020). Genderna polityka v normatyvno-pravovykh dokumentakh. [Gender policy in regulatory documents]. Chastyna 1. 186. [in Ukrainian].
11. Fomenko, O. S. (2004). Gender i mova. [Gender and language]. *Osnovy teorii genderu*. 456-473. [in Ukrainian].
12. Pytannia ukrainskoho pravopysu. (2019, May 22). [Ukrainian spelling issues]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №437*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
13. Pro zatverdzhennia Zminy №9 do natsionalnoho klasyfikatora DK 003:2010. (2020, August 18). [On approval of Amendment №9 to the national classifier DK 003:2010]. *Nakaz Ministerstva Ekonomiky*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1574915-20#Text> [in Ukrainian].

14. Derik, I., Hutsal, D. (2021). Osoblyvosti vidtvorennia feminityviv u pereklyadi ukrainskoi publitsystyky anhliyskoiu movoiu. [Peculiarities of reproduction of feminine nouns in the translation of Ukrainian journalism into English]. *Naukovy visnyk PNPV im. K. D. Ushynskoho*. №33. 311–327. [in Ukrainian].

15. Brus, M.P. (2019). Feminityvy v ukrainskiy movi: geneza, evoliutsiia, funktsionuvannia. [Feminities in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning]. *Monohrafiia*. 440. [in Ukrainian].

16. Pro zastosuvannia feminityviv do nazvy profesii advokat. (2024, April 8). [On the use of feminines in the name of the profession of lawyer]. *Rishennia NAAU*. Retrieved from: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-30_668659c69af1b.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.11.2024

УДК 340.5

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-17-28-32

Глазков Андрій Сергійович,

аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2

Донецького державного університету внутрішніх справ, адвокат,

andruglazgoo@gmail.com

ORCID ID: 0009-0009-9968-6439

ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемним питанням, що виникають в процесі використання міжнародного досвіду у правозастосовній діяльності. Визначено проблему в класичних підходах імплементації міжнародних стандартів та принципів в умовах повоєнного правозастосування. Проаналізовано проблеми застосування міжнародного досвіду із боротьби з корупцією та формування стандартів громадянського суспільства. Визначено, що для пострадянських країн, до яких відноситься й Україна, не можна пристосувати наявні світові та європейські тенденції з їх різноплановими стандартами та ознаками. Надано ключові ознаки наявних тенденцій розвитку інститутів громадянського суспільства, та проаналізовано які із них є притаманними та не типовими для нашого суспільства. Визначено етапи становлення та розвитку вітчизняного законодавства про міжнародно-правові договори та міжнародні акти. Зроблено висновок про необхідність постійного дослідження міжнародного досвіду, що пов'язується із перманентним розвитком країн – партнерів у боротьбі із агресором. Відповідно, в контексті його правозастосування в формі імплементації та трансформації кращих практик наша країна в перспективі претендує на розширення публічного управління, лібералізацію державної влади, посилення ролі муніципальних реформованих утворень, розвиток інститутів громадянського суспільства. З'ясовано та запропоновано основні акценти уваги у дослідженнях кращих практик, які варто впроваджувати в національне законодавство. Зроблено висновки, що для України не існує універсальної моделі, яку потрібно використовувати на шляху до формування стабільного та демократичного суспільства з стабільним та дієвим законодавством, ефективним публічним управлінням, розвиненою моделлю громадянського суспільства, високим рівнем правової культури громадян, ефективними збройними силами України.

Ключові слова: міжнародний досвід, правозастосування, громадянське суспільство, публічне управління, демократія.

Glazkov A. THEORETICAL AND PRACTICAL SIGNIFICANCE OF USING INTERNATIONAL EXPERIENCE IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES.

The article is devoted to problematic issues that arise in the process of using international experience in law enforcement activities. The problem in classical approaches to implementing international standards and principles in post-war law enforcement is identified. The problems of applying international experience in combating corruption and forming civil society standards are analyzed. It is determined that for post-Soviet countries, to which Ukraine belongs, it is impossible to adapt existing global and European trends with their diverse standards and characteristics. The key features of existing trends in the development of civil society institutions are provided, and which of them are inherent and not typical for our society are analyzed. The stages of formation and development of domestic legislation on international legal treaties and international acts are identified. The conclusion is made about the need for constant research of international experience, which is associated with the permanent development of partner countries in the fight against the aggressor. Accordingly, in the context of its enforcement in the form of implementation and transformation of best practices, our country in the future claims to expand public administration, liberalize state power, strengthen the role of municipal reformed entities, and develop civil society institutions. The main focuses of attention in research on best practices that should be implemented in national legislation have been identified and proposed. The conclusions are that there is no universal model for Ukraine that should be used on the way to forming a stable and democratic society with stable and effective legislation, effective public administration, a developed model of civil society, a high level of legal culture of citizens, and effective Armed Forces of Ukraine.

Key words: international experience, law enforcement, civil society, public administration, democracy.